

· FØROYA · SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 28.

Lýsingarprisur fyri petittlegur: 30 oyri, á forstúni,
20 oyri, á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst
avsláttur í prisinum.

Tírsdag hin 11. juli 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið
verður bílagt á posthúsinum, brævasvarstøðum
og skrivstovuni. Telf. 143.

7. árg.

„Javnaðarmaður“.

5.—7.—33.

Orimuligt vildi tað verið av okkum at krevja, at allir javnaðarmenn, tá teir hava nakað »uppá hjarta«, skulu koma fram við tí í »Føroya Javnaðarblæð«, teir mugu nú eins og áður hava loyvi til at bera tað fram í hinum bløðum okkara, hvar teir vilja. —

Vit vóru einaferð so býttir — tað kom av brestandi kunneikla til, hvat ið rætt og siður er inn-ansfyri flokkar — at finnast at tí, at javnaðarmaður nýtti annað blað enn flokksins, og vit fingi eisini ábreiðslu fyri tað!

Í »Føroyatíðindi«, sum neyvann kann sigast at vera javnaðarsinnað, skrivaði ein innsendari við ongum navni, hann nevndi seg »Spartaciste«, eina grein, har hann við hørðum orðum domdi hilt tyska socialdemokratíð, javnaðarflokkin, og einkultar menn, fyrstodómenn flokksins.

Her í blaðnum hava vit nakrar ferðir víst á, at tað er galið at doma, tí viðurskiptini í Týsklandi eru so háttáði, at eingin sum hugsar og ikki í blinda gongur mótsdómanna orinði, torir at doma hesar menn til heljar.

Millum teir, sum har niðri í Týsklandi í hesum døgum eru settir fastir, er fyrrverandi ríkisdagspresidentur Loebe (Loe). Loebe er ein maður, sum fyrr ikki hevur verið háðaður í »Føroya Social-Demokrat«, tí var mynd hansara at finna har í prentsmíðuni (kliche). —

Í blaðnum í gjár høvdu vit millum annað eina frásøgn um, at hann er settur fastur, og er henda frásøgn sum alt annað um viðurskiptini í Týsklandi tíkin meir og minni beinleiðis úr danska »Social-Demokraten«, víta hava onga aðra staðni at fara enn at leita hagar. —

Nú hevur ein „javnaðarmaður“ skrivað í »Tingakrossur« í dag eina grein, har hann sigur soleiðis: »Gjær hevur »Socialurin« funnið nakað útsøkt úr tí danska afturhaldsblaðnum „Dagens Nyheder“ viðvíkjandi ellisheiminum í Havn. Hann átti at lisið meira í hesum afturhaldsblaði, so hevði hann eisini funnið hetta ummæli, ið »Dagens Nyheder« gevur tí fongslaða tyska ríkisdagspresidenti Loebe: »Hans Skikkelse i den gamle Rigsdag var vel netop det typiske for en Socialdemokrat, der inderst inde havde sluttet Fred med det borgerlige Samfund, og som befandt sig godt og hyggeligt derved. Af dette bliver man Rigsdagspræsident, men ikke Helt.« —

Hvat ættlar »Javnaðarmaður« við hesum? Ættlar hann at vísa okkum á, hvat »Dagens Nyheder« hugsar um socialdemokratir í síni heild, og hvat tað hugsar um teir tysku socialdemokratarnar? Ella er ættlar hansara at gera hesi orð til síni og sýna okkum, hvussu vit hava tíkið í mist, tá vit í seinasta blaði fórdi fram tað, sum í donskum socialdemokratiskum bløðum var sagt um Loebe?

Skammín og nógv líkjast »Javnaðarmann«sins orð í »Tingakrossi« teimum orðum, vit lósu í »Føroyatíðindi«, og sum »Spartaciste« hevur skrivað. Men her eru vit heilt í dúpurhuga. Maðurin í »Føroyatíðindi« — menn gita uppá harra Herluf Thomsen — kann ikki skriva í »Tingakrossur« dagin eftir, at »Føroya Social-Demokrat« er komín út millum manna! Nei, her mugu vit hava tveir menn, ið báðir eru Spartakistar ella kommunistar, og hvør skuldi nú trúð, at vit bæði í Havn og á Tvøroyri hava menn úr »J. Internationale«? Tó hví ikki, tað er sanniliga loyviligt at hava tað hugsan, ein vil, tað vilja vit sanniliga oll hava. Men ein javnaðarmaður, ein socialdemokrat, kann nú einaferð ikki vera bæði fuglur og fiskur, hann má vera æntin hilt eina ella hilt annað; og tá hann skrivar seg at vera javnaðarmaður, má hann, ið býr her uppi, so langt burtar frá Hitler's »3. ríki«, ikki vera við í tí arbeiði at grýta teir menn, ið har liva. Í Týsklandi er ikki gott at vera, har »sláa teir bæði kropp og sál í hel«.

At »Javnaðarmaður« tekur tað, sum okkum var sent úr »Dagens Nyheder«, og sum vit lótu koma í blaðið sum eitt dóm uppá, hvussu nógv tveitt kann finnast í donskum bløðum um Føroyar, at hann tekur hetta, siga vit, sum ein »anleidding« til at fáa hetta álóp á sínar tysku felagir fram, tað skulu vit ikki spilla fleiri orð uppá.

At ein javnaðarmaður nýtir eitt annað blað enn silt egna partablað til álóp á javnaðarmenn ella mann, tað domir nú allikavæl hann sjálvur; og huldumannatos og huldumannalistir eiga innivist í myrkrinum. —

Post til Grønland.

S/S »Høgy« afgaar den 21. Juli fra Thorshavn til Færøerne. Medbringer Breve og mindre Pakker til færøske Fiskerskibe. Posten maa være indgaaet til Thorshavn senest den 20. Juli. (Se iøvrigt omstaaende Bekendtgørelse fra Thorshavn Postkontor).

Jarðaviðurskipti.

Av tí, at vit halda, at talan um jarðaviðurskipti eigur at hava innivist í einum socialdemokratiskum blaði, loyva vit okkum í blaði okkara at prenta hesar greinir um jarðaviðurskipti í Føroyum. — Tær hava verið prentaðar í »Tingakrossur« í byrjanum av 1906 og eru skrivaðar av J. H. Poulsen, Skopun, og M. A. Winther sála. Vit skriva nú 1933, so vit ívast ikki í, at fá av teim yngri hava lisið hetta fyrr, og tey eldri hava ivaleyst gloymt tað, sum skrivað var fyri 27 árum síðan. Vit skulu bara leggja afturat, at vit hava loyvi til at fáa tað fram aftur.

Vore Landboforhold.

I.

For enhver, som med Ønsket om vore Landboforholds Forbedring og Forstaaelsen af deres Betydning for hele vor fremtidige sociale Økonomi, betragter den uforholdsmæssige ringe Udvikling, det færøske Landbrug kan opvise i Sammenligning med vore Nabolande, maa det første og altovervejende Spørgsmaal blive om, hvori Aarsagen hertil er at søge. Og for at kunne besvare dette Spørgsmaal, er en Undersøgelse af de Forhold, hvorunder vort Samfunds økonomiske Udvikling har gaaet for sig, den eneste Mulighed.

Den Tid, da Ordsproget »Seyða ull er Føroya gull« virkelig kunde anvendes paa Øernes Erhvervsforhold, ligger ret beset ikke saa langt tilbage. Man kan vistnok med fuld Berettigelse hævde, at til Midten af forrige Aarhundrede var Landbruget Hovederhvervet her paa Øerne og den Næringsvej, som betingede Befolkningens Eksistens. Fiskeriet blev ved dengang drevet, men nærmest kun som Biehverv til Landbruget og som Hjælp til den enkelte Husboldning; skønt der ganske vist udførtes en Del Torfisk, havde denne Vare ikke nogen somhelst større Betydning. Hovedeksporten var Landprodukter.

Nogen betydelig Eksport var det dog ikke; saavel Ud- som Indførsel maa siges at have været meget ringe i Forhold til Folketalet. Man var hovedsagelig henvist til at hjælpe sig med, hvad Landet selv kunde frembringe af Produkter, og indskrænke sine Indkøb til det mindst mulige; hele Samfundsoekonomien var beregnet paa Naturalhusholdning.

Med Handelens Frigivelse midt i Halvtredserne foregik der en Omvæltning i dette som i næsten alle Forhold her paa Øerne; de Baand, som havde hindret al Næringslivs Udvikling, blev nu løste. Det kunde selvfølgelig ikke være andet end at et Folk, der som det færøske gennem saa lange Tider var blevet holdt i en Art Umyndighedstilstand under Handelens

Monopol og hvis afsondrede Tilværelse var henrundet uden nævneværdig Paavirkning fra de større Samfund, til at begynde med ikke iblandt sig — eller i hvert Fald kun med enkelte Undtagelser — ejede Mænd, der evnede at tage de Opgaver op, som den ny Tid førte med sig paa Samfundslivets Omraader. Den langt overvejende Del af Handelen med Udlandet gik over paa fremmede Hænder, og de Færinger, hvis Vej førte dem ind i Forretningstilværelsen, (og det var ikke faa, thi der blev snart en Handel i hver større Bygd), drev det sjældent til mere end til at blive Bestyrere af Filialer fra de større Handelshuse i Thorshavn, Tveraa og Klaksvig.

Men Frihandelen aabnede Vejen til Udnyttelse af alle de rige Muligheder, som Havet gemte i sit Skød. Først da Handelen var frigivet begyndte den færøske Fisk at blive virkelig Salgsvarer af Betydning, idet man tog fat paa at tilvirke den til Klipfisk, og de Mænd, som blev de ledende indenfor Øernes Forretningstilværelse, havde da ogsaa aabnet Øje for, at her var en Artikel med de bedste Betingelser for at kunne blive Fremtidens Hovedudførselsvarer. Da der samtidig indtraf usædvanlig gode Fiskeaar og denne ny Eksportgren gav Befolkningen en hidtil ukendt god og let Lejlighed til at blive af med sin Fisk til betydelig højere Priser end for, blev Følgen ganske naturligt den, at man med Færøerlighed kastede sig over Fiskeriet, mens Landbruget — i hvert Fald paa talrige Pladser — mer og mer trængtes i Baggrunden.

Og at dette blev Tilfældet kan ikke undre. Havet var jo den naturligste Rigdomskilde for Færøerne, heraf kunde han, naar han var heldig, paa kort Tid og ofte uden større Indsats af Arbejde hente Værdier, som man langt fra havde kendt til tidligere og som Landbruget, i hvert Fald tilsyneladende, ikke havde evnet at yde Magen til.

Dertil kom som en ikke uvæsentlig Faktor den Omstændighed, at Fiskeriet for den ubemidlede blev en naturlig Udledning fra det Afhængighedsforhold, han hidtil havde staaet i til den større Jordbesidder. Denne kom derved paa sin Side efterhaanden til at miste den billige Arbejdskraft, han tidligere havde kunnet gøre sikker Regning paa og hvis Lønning kun i en forsvindende Grad var blevet erlagt i Penge, som nu blev det almindelige Betalingsmiddel Mand og Mand imellem. At byde en Løn, svarende til hvad Fiskeriet kunde give hans tidligere Arbejder, evnede han ikke, (i hvert Fald var det den almindelige Mening mellem Jordbesidderne). Og i Stedet for nu at se sig om efter en bedre og billigere Driftsmaade, der i nogen Grad kunde erstatte den Arbejdskraft, han var gaaet glip af, indskrænkede han Arbejdet paa sin Jord til det mindst mulige, ja mange Steder gik han ned om dette Lavmaal, lod

Jordbrug være Jordbrug og blev selv Fisker.

Efterhaanden som Fiskeriet udvikles mere og mere, idet Skibsfiskeriet og Baadfiskeriet ved Island kommer til, bliver dette Forhold kun værre; paa flere Steder paa Øerne er det ikke nogen Sjældenhed, at selv større Jordbrugere (Kongsbønder) tager ud som Skibsfiskere eller gaar som Baadfiskere til Island.

Hvad et større Jordbrug kan blive til under saadanne Forhold trænger næppe til nærmere Paavisning.

II.

Det Misforhold, som er fremkommet indenfor vort Næringslivs Udvikling — og et Misforhold maa det siges at være, naar en saa vigtig Erhvervsgrænse som Landbruget er stagneret i saa væsentlig Grad som Tilfældet er — har forstaaeligt nok ikke faaet Lov til at gaa upaaagtet eller upaatalt hen. Der har ofte været Røster oppe, som søgte at vække Forstaaelsen for, at den ensidige Udvikling af en enkelt Næringsvej rummer en Fare for vort Samfund, idet man after og after har paavist, hvorledes saa at sige alle andre Erhverv er blevne trængt i Baggrunden af Fiskeriet, der lagde Beslag paa saa godt som al Interesse og Arbejdskraft her i Landet. Ret selvfølgelig har man da peget paa Landbrugets Opkomst som den nødvendige Betingelse for at komme ud af Uforen.

Den Mur, som de for vort Landbrugs Fremhjælp interesserede Mænd fra første Færd af er stødt imod, er de uheldige og forældede Forhold, hvorunder vort Landbrug udoes. Nogen ældre Landbologvinning kan man næsten ikke tale om; det har mest gaaet efter gamle Byggedægtter, ofte forskelligt i de forskellige Bygder og altid hæmmende for den Enkeltes fri Udøvelse af sin Brugsret. For Faarebrugets Vedkommende havde man det gamle Sojdebrev, som i 1866 afløstes eller til Dels optoges i den nugældende Havgelov, der nærmest kan betegnes som vort Landbrugs Grundlov. De i »Norske Lov« indeholdte Bestemmelser vedrørende Landboforhold har vel nok delvis haft Ærinde til Færøerne, hvad derimod ikke kan siges at være Tilfældet med senere dansk-norsk og dansk Lovgivning paa dette Omraade.

At man i en Tid, hvor Øerne var tyndt befolkede og derfor Jord i større Masser paa enkelte Hænder, ikke folte Trang til indgribende Forandringer i de bestaaende Tilstande eller til nogen særlig Lovgivning angaaende disse Forhold er let forstaaeligt; desuden havde Folket ikke noget Organ for de Ønsker, der mulig kunde være oppe i saa Henseende. De kongelige Embedsmænd, der fandtes her var vel nok heller ikke særlig forhoppede paa at skabe Forandringer i det Bestaaende. Hæderlige Undtagelser gaves der dog; saaledes kan